

dusle.club

BİZİM

6

HİKAYEMİZ

HİLAL VE HAÇ

Dünya tarihinde sürekli tekrarlanan savaşlarda durmadan birbirleriyle savaşan, asla uzlaşamayacak, ezeli düşman diye nitelenen halklar vardır.

Tarih böyle örneklerle doludur.

Kültürler karışır, aynı yemeklere farklı adlar verilir, bir sürü geçişkenlikler olur fakat savaşlar devam eder.

Bir de bu savaşları her daim destekleyen, görünmezlik zırhının arkasında, keyifle, dünya tarihini sürekli kanatan, yaraların onarılmasını istemeyen, kültürleri birbirine düşman etme misyonunu taşıyan imparatorluklar veya devletler vardır.

Fethe asla doymayan imparatorluklar da görürüz, genişleyerek parçalanmanın sınırlarına varan ama yine de büyümeye devam eden.

Büyük İskender, Cengiz Han, Napoleon topraklarını sonsuza dek genişletmek isteyen, komşularla barış içinde yaşama fikrine isyan eden bir imgeyi zihinlere kazımışlardır.

Avrupalılarla Osmanlılar arasındaki ilişki de bu sözünü ettiğimiz düzlemde gelişti.

Dünün ve bugünün birçok Avrupalısının gözünde Hristiyanlık yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğunun doymak bilmeyen ihtiraslarının acısını çekmiştir.

Onlara göre Osmanlılar doğaları gereği Hristiyanları yok etme umuduyla bir adım geri atmadan onlarla savaşmışlardır.

Bu iki gücün ortak tarihinin durmadan yinelenen askeri seferlerden, sayısız kara ve deniz savaşlarından, anlaşmalardan, işgal ve ilhaklardan oluştuğu düşünülür.

Burada da etkileşimler olabileceği, dinsel farklılıkların aşılıp ortak kültürler yaratılmış olunabileceği yine tarihi sürekli kanatmayı sevenlerin egemen bakış açılarıyla yok sayılır.

Bu algının başlangıç noktası olarak 1453'te Konstantinopolis'in Türkler tarafından fethedilmesi gösterilir.

Oysa Osmanlılar yüz yıl önce Balkanlar'ı fethetmişti.

Osmanlı ilerleyişi karşısında parlak zaferlere ihtiyaç duyan Avrupalı'nın gözünde İnebahtı Savaşı ve Viyana Kuşatması ise Hristiyan direnişinin şanlı sayfaları olarak kabul edildi.

Türlere karşı mücadele fikri Osmanlı dünyasıyla her türlü ilişkiyi dışlayacak şekilde, uzun süre Avrupalıların zihinlerinde yer bulabildi.

Sürekli bir çatışma mantığı içinde bulunduğu varsayıldı.

Tabii bunu doğruları olgular da mevcuttu ancak böyle bir bakış açısı tarihsel gerçeklerle örtüşmez özellikler taşıır.

Modern zamanlarda Osmanlı hakimiyetinin azalmaya yüz tuttuğu dönemlerde bile Türk korkusu canlanmaya hazırđı.

Yakın zamanlarda Balkanlarda katledilen Bosnalı Müslüman halk bu bakış açısının bir devamı olarak görmezden gelindi.

Srebrenitsa'da barış gücü askerlerinin burunlarının dibinde katliamlar yapıldı.

Osmanlı ilerleyişi sırasında yapılan Kosova Savaşı Hristiyanların yenilgisiyle sonuçlanmıştı ve hafızalarda uzun süre yer etti.

20. yüzyılda Müslüman halka karşı yapılan katliam bir yönüyle bu savaşın intikamı olarak görüldü.

Sırp lider Miloseviç Kosova Savaşı'nı kaybeden Prens Lazar için 600 yıl sonra methiyeler düzdü, törenler yaptı ve bir yönüyle kendince savaşın intikamını almaya yöneldi.

Dizginlenemeyen, kışkırtılan milliyetçilik, belki tarihsel olayların yerli yerine oturtulamamasının bir sonucu olarak ve yine tarihi kanatmayı sevenlerin göz yummalarıyla bir halkın tarihinde çok karanlık izler bıraktı.

Avrupalılar ve Osmanlılar arasında her zaman simetrik ve asimetrik ilişkiler vardı.

Zaman zaman kültürlerin iç içe geçtiği, kaynaştığı, geliştiği dönemler.

Zaman zaman gerginlikler, çatışmalar ve savaşlarla dolu dönemler.

Bu çatışmalar ve savaşlar dönemlerinden biri de İstanbul fethedildikten sonra 1480'de Fatih Sultan Mehmet'in emriyle Otranto Limanı'nın kuşatılması ve şehrin kısa sürede ele geçirilmesiydi.

Bu olayın öncesinde ve sonrasında, Hristiyanlık ile Osmanlı dünyası arasındaki çatışma dinsel ve kutsal bir savaş, bir Haçlı seferi olarak algılanıyordu.

Ama din savaşı sadece Türklere karşı mücadeleden ibaret değildi. 16. ve 17. Yüzyıllar Avrupa'sında Katolikler ile Protestanlar da Tanrı adına birbirlerini öldürüyorlardı.

Sözünü ettiğimiz simetrik ve asimetrik ilişkilere şöyle örnekler verebiliriz.

Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Gazi ve halefi Orhan Gazi kısa sürede birçok Bizans kalesini ele geçirmişlerdi.

İlk başkentleri yaptıkları Bursa'yı 1326'da, bin yıl önce, ilk ekümenik konsilin toplandığı İznik'i 1329'da ve büyük bir liman olan İzmit'i ise 1337'de almışlardı.

Bizans imparatorluğu 14. Yüzyılda korkunç felaketler yaşıyordu. Veba salgınları, dinsel kavgalar, toplumsal çatışmalar ve iç savaşlar kadar trajikti.

Çatışmalar ve savaşlar sonrası böyle bir dönemden hemen sonra ise bir barış dönemine geçilmiş ve 1345'te tahtı ele geçirmek isteyen İoannes Kantakuzenos Osmanlı komşusu Orhan Bey'in askeri yardımına başvurmakta tereddüt etmemişti.

Türk birlikleri derhal karşı kıyıya geçmişler ve bu hükümdar adına Trakya'ya boyun eğdirmişlerdi.

Bu olay nedeniyle o zamana kadar Anadolu'da sıkışmış olan Osmanlıların da Balkanlara geçişi başlamıştı.

Bu karşılıklı simbiyotik ilişkinin sonuçları bir süre her iki taraf için tercih edilebilir oldu.

Kantakuzenos bu yardıma karşılık olarak kızı Teodora'yı Orhan Bey'e verdi.

Böylece Osmanlıların Lideri Bizans imparatorunun damadı oldu, birlikte avlara çıkıp eğlendiler.

Türkler bu dönemden sonra yavaş yavaş Bizans'ın iç işlerine karışmaya başladı.

Orhan Bey'in oğullarından biri Gelibolu'yu aldı.

14. Yüzyılın ortalarında, klasik savaştan çok akın niteliğindeki askeri operasyonlarla Osmanlılar ilk kez Avrupa'ya ayak basmışlardı.

Aslında bu akınları yapan Orhan Bey'in halefi 1. Murad o sırada Müslüman Anadolu beyleriyle savaştığı için Anadolu'dan ayrılamıyordu.

Akınların çoğunu "uç beyleri" diye adlandırılan Türkmen komutanlar gerçekleştiriyordu.

Fethedilen en önemli yer Hadrianus tarafından kurulan Hadrianopolis (Edirne) şehri oldu.

Bu şehrin 1363'te düşmesiyle Trakya'nın fethi tamamlanmış oldu.

Sultan bu şehre Edirne adını verdi burası hem bir kavşak noktası, hem bir ticaret merkezi hem de mevki olarak öneminden dolayı yeni başkent oldu.

Başkentini Bursa'dan Edirne'ye taşınması Balkanlar'a yerleşmekte kararlı olduğunu gösteriyordu.

Bu arada karşılıklı hoşgörüyü dair küçük bir örnek daha verebiliriz.

1391 yılında Hristiyan Konstantinopolis'in Sirkeci semtinde kendi cami ve mahkemesi olan bağımsız bir Türk mahallesi oluşmuştu.

Ortodoks keşişlerle Müslüman dervişler arasında ilahiyat tartışmaları oluyordu.

Doğu'nun yaşlı Hristiyan imparatorluğu ile genç Osmanlı Beyliği arasında çatışmanın kaçınılmazlığı kadar stratejik ortaklıklar da oluyordu.

Din farklılığı ne anlaşmaları ne de zaman zaman suç ortaklıklarını engelleyebilmişti.

Hatta 14. yüzyıl sonunda Türkler ve Hristiyanlar arasında karma evliliklere rastlamak mümkündü.

Daha önceki yazılarımızda bahsettiğimiz Anadolu İsyancıları da Müslüman ve Hristiyan halkın birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılamayacağını, ortaklaşmaların, birlikte hareket etmenin ve dinsel anlamda da geçişkenliklerin olabileceğini gösteriyordu.

Anadolu'da devletlerin olduğu kadar toplumların, halkların da bir tarihi olduğunu göz ardı ettikçe 600 yıl sonra alınan intikamların benzerlerini topraklarımızda da Maraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta olduğu gibi yaşamaya devam edeceğiz.

Halkların Kardeşliği talebi hepimiz için her zamankinden daha yakıcı bir ihtiyaç olarak karşımızda duruyor.

Şimdi " Kardeş Kalplerin Kapısı " açmamız için bizi bekliyor.

FETİH VE FATİH

Tarihte imparatorluklar kuruluş süreçlerinin ardından gelişme, yükselme dönemlerine girerler.

Şaşıklı yükselişlerin sonrası ise yavaş yavaş duraklama ve ardından bazen çok hızlı bir çöküş süreciyle devam eder.

Tarihsel misyonlarını yerine getirdikleri bir zaman diliminde yıkıma uğradıklarını düşünebiliriz.

Tamamen yok olmazlar, isimler değişir, kültürler, yapıtlar, tarihi eserler, tıbbi gelişmeler, hukuk sistemleri başka şekillerde yaşamaya devam eder.

Bizans İmparatorluğu'nda böyle bir süreç içindeydi, eski gücünü yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştı.

1453 öncesinde İmparatorluk Başkent İstanbul ve civarındaki topraklardan ibaret kalmıştı.

Türklerin kazandıkları askeri başarılarla uzun süredir Bizans İmparatorluğu'nun topraklarını küçülttükleri ve Balkanlarda birçok prensliği ilhak ettikleri biliniyordu.

1453'teki kuşatma Müslümanların Hristiyan alemine indirdikleri ilk ve belirleyici darbe değildi.

Şehir o güne kadar birçok defa kuşatılmış ama bu kuşatmalar yeterli topçu ateşiyle desteklenmediği için başarılı olamamıştı.

Konstantinopolis'in alınması Türklerin batıya doğru yürüyüşünün başlangıcı değildi.

Her tarihsel olayda olduğu gibi öncesinde yaşanan gelişmeler bu ilerlemeye zemin hazırlamıştı.

Yüz yıldır süren fetih politikasının bir sonucuydu.

Fatih Sultan Mehmet'in askerleri tarafından şehrin alınması, Amerika'nın keşfiyle birlikte Ortaçağ ile Yeniçağ arasında simgesel bir sınır olarak kabul edilir.

Sonuçsuz kalan yirmi kuşatmanın ardından şehir alınamamış gibi duruyordu.

Devasa surlar şehrin en büyük güvencesiydi.

Çeşitli noktalarında kapılar ve burçlar bulunan surlar 22 kilometre boyunca uzanıyordu.

Fatih Sultan Mehmed tahta çıktığı ilk andan itibaren bu fethi hazırladı.

Avrupa yakasına inşaatı üç ay süren Rumeli Hisarı'nı yaptırdı.

Sultan Bayezid tarafından 1395'te Anadolu yakasına dikilen Anadolu Hisarı ile birlikte gemilerin boğazdan iniş ve çıkışı istendiğinde engellenebilecekti.

Urban adıyla bilinen bir Macar Usta'ya Fatih Sultan Mehmet çok büyük bir top yaptırdı.

Bu top öyle büyüktü ki arabaya yüklemek için yedi yüz kişi gerekmişti.

Konstantinopolis surlarının ardında ise tam bir ittifak yoktu.

Şehir kurtuluş umutlarını batıdan gelecek yardımlara bağlamıştı.

Ama Bizanslılar Batılılar için kullanılan terimle Latinlerden nefret ediyorlardı.

Konstantinopolis'in 1204'te Haçlılar tarafından yağmalanması hafızalardan silinmemişti.

Bu dönemde şehir yağmalanmış, soyulmuş, hazineleri götürülmüştü.

Bazı ileri gelenler " Latin k lahındansa Türk sarığı görmeyi yeğlerim " diyerek kendi içerindeki bölünmenin ne kadar derin olduğunu ifade ediyorlardı.

Türkler ve Avrupa'da uyandırdıkları korku en büyük suçlamaların uzun süre ilham kaynağı oldu.

Fakat korkunun dereceleri vardı.

Uzaktaki Batı Avrupa sakinleri ile savaş alanlarına yakın Balkan Yarımadası'nda yaşayanların korkuları farklıydı.

Bizans İmparatorluğu'nun ölümüne ağlayan seçkinler ile her Őeyden önce barışa kavuşmak isteyen halk da aynı korkuları yaşamıyordu.

Batı Hristiyanları silah kuşanmaya hazır olduklarını söylerken, yüz yıldır katliam ve yağmalara maruz kalan Balkanlar'ın yoksul halkları tam tersine tevekkül içindeydiler.

Yüzyıllardır İstanbul ve doğu Akdeniz'de yerleşik durumda bulunan Venedik ve Cenevizli tüccarlar da Batılıların bu değerlendirmesine meyilli değillerdi.

Yüzlerce yıllık bir kültürün kaybolacağı korkusuyla akıllarını yitirecek gibi olan Batılı Hümanistler Türk Sultanı'nın eğilimlerini bilselerdi epey Őařırırlardı.

2. Mehmed her konuda inatçı ve atak birisiydi, şana ve zafere açtı, saltanatını başlatan mucizevi zafer sayesinde "Fatih"  nvanını almıştı.

Ama aynı zamanda kendisine alelacele ve haksızca yakıştırdıkları barbar etiketini sarsacak denli bir zihin açıklığına sahipti.

Onu yakından tanıyanlar doymak bilmez bir bilgi açlığı olduğunu kabul etmişlerdi.

2. Mehmed Arapça ve Farsça yazmaları topluyor, doğu Őiirine ve tarihine ilgi duyuyor, İslami bilgisini derinleştirmeye uğraşıyordu.

Sekiz yüz cilt kitap bulunan saray kütüphanesi için çevresindeki Helen uzmanlarına teolojiden felsefeye, tarihten coğrafyaya çok çeşitli konularda kaleme alınmış Yunan yazmalarını çevirttiriyordu.

Yunanca ve Slavca bilen Sultan çevresinde yabancı bilim adamları bulundurmaktan da hoşlanıyordu.

1451'den itibaren maiyetinde yer alan İtalyan hümanist Ciriaco d'Ancona öğretmenlerinden biriydi.

Rönesans hümanistlerinin gözde konusu olan Antikçağ Tarihi'ne de çok meraklıydı.

Ptolemaios'un Geographica 'sını özellikle tercih ediyordu.

İmroz Adası'nın soylu bir ailesinden olan Kritobulos onun yaşamöyküsünü kaleme almıştı.

Sultan'ın yaptırdığı köşk ve kasırların biri Türk tarzında, ikincisi Pers tarzında üçüncüsü de Yunan tarzındaydı.

Sultan bu üç dünyanın da mirasını sahipleniyordu.

O bir dünya imparatoru olmak istiyordu.

Tıpkı Cengiz Han ve İskender gibi.

Henüz fethedilen Atina ve Akropolis'e yaptığı dört günlük ziyaret sonrası Truva'ya uğraması ve orada dua etmesi İlyada'yı bildiğini gösteriyordu.

Antik Yunan yazarlarını okuması, ulemadan çok Ortodoks din adamları ile sohbet etmesi rahatsızlık yaratıyordu.

Ancak bir ressamın yüzünün tasvirini yaptırmak, İslamın şartlarından birinin doğrudan ihlaliydi.

Üstelik bu işten sorumlu olan sanatçı Venedik Doçu'nun resmi portre ressamı olan Venedikli bir Hristiyan, Gentile Bellini idi.

2. Mehmed onu bizzat İstanbul'a davet edip tabloyu sipariş etmişti.

Görünen o ki milliyetçi hezeyanlardan ve hamasetlerden uzak durup tarihe insancıl bir perspektifle baktığımızda coğrafyamızda da evrensel değerlere yakın ve yatkın tarihi figürler bulmak olası.

Önyargılarımız ve ezberlerimiz çoğu zaman bizi şikayet ettiğimiz karşıtlarımızla aynı kısır döngülere hapsedebiliyor.

Şimdi tarihi yeniden yorumlayıp yeni bir gelecek yaratmanın yollarını bulma zamanı.

Hep birlikte dinleyerek, konuşarak, tartışarak ve üreterek.

HALKLAR KARDEŞTİ

Giyisilerin tarihi Hilal ve Haç arasındaki iletişim olanaksızlığı efsanesini paradoksal bir Şekilde sarsmaktadır.

Hristiyan din adamlarının ayin cübbesinin biçildiği nakıŐlı, ipekli kumaŐ İstanbul'da dokunuyor ve 16.yüzyılın yetmişli yıllarının başında Venedik Balyosu Marco Antonio Barbaro tarafından satın alınıyordu.

Kilisenin rahibi, Aziz Donato yortusu olan 21 Ağustos ayininde ve Noel ayininde, Osmanlı ipeğinden dikilmiş muhteŐem cübbeyi giyyordu.

Buna karşılık Türk devlet ricalinden biri için hazırlanan uzun kollu kaftanın biçildiği ipekli kadife genellikle Venedik menŐeli oluyor, sultanın sarayında bu kumaŐ, çok sıradan bulunan Bursa ipekli kadifesine tercih ediliyordu.

Bu tür giysiler söz konusu olduğunda İtalya kumaŐı temin etmekle yetinmiyor, biçip dikme işini de üstleniyor ve en sonunda onu Osmanlı pazarına yönelik Türk motifleriyle süslüyordu.

Bu nedenle Topkapı sarayında giyilen ve bugün sarayın müzesinde korunan hilatların çoğu tüm Avrupa'da revaçta olan İtalyan kadifesinden biçilmişti.

Katolik kilisesine ait bir ayin giysisinin Osmanlı kumaŐından ve İstanbul'daki en gözde merasim giysilerinin İtalyan kadifesinden biçilmiş olmaları, Hristiyan dünyası ile Osmanlı dünyası arasında aşılmaz bir demir perde olmadığını gösteriyor bize.

İki dünyanın üretimleri ve tecrübesi arasındaki köŐe kapmaca, Osmanlı ve İtalyan ürünlerinin birbirine karıŐtırılmasına dek vardı zaman zaman.

Bunun en ileri örneğini seramik sanatında görüyoruz.

Seramik sanatı 15. yüzyıl sonunda ilk üretim ocağı olan meşhur İznik atölyelerinin kazandığı benzersiz Őöhretle adını duyurmuŐtu.

Meşhur parlak kırmızıyı tanıtan renk paletinin zenginliği İznik çinilerini özellikle Venedik'e gönderilen önemli bir ihracat malzemesi haline getirmişti.

Venedik saraylarında kullanılan tepsiler, tabaklar, kaseler, kupalar İznik'ten geliyordu.

Venedikliler bu mallara o kadar düşkünlüydü ki ürünleri kopya etmeye ve kendi çinilerini üretmeye başladılar.

Taklit edilemeyen kırmızı boya dışında biri İznik biri Venedik atölyelerinden çıkma iki çini kolaylıkla birbirinin yerini alabilirdi.

Çatışma ve savaşlar iki dünyayı karşı karşıya getirse de ilişkileri zenginleştiren kültürel bir boyut mevcuttu.

Avrupa'da Türk halıları gibi mamul maddelerin veya lale gibi bilinmeyen çiçeklerin yayılması, Batılıların Osmanlı ürünlerine düşkünlüğünü göstermektedir.

Diplomatik olarak verilen hediyelerin de karşılıklı kültürel alışverişe ve hatta ticarete katkısı çok büyüktü.

Batı ürünlerini tanıtan armağanlar sosyeteye cömertçe dağıtıldığında zevkleri yönetecekler ve ticari sipariş verilmesini sağlayacaklardı.

En sık verilen armağanlar kumaşlar ve giysilerdi.

Osmanlı hanedan üyeleri Avrupa modasındaki son yenilikler hakkında yazışmalardan anlaşıldığı kadarıyla bilgi alıyorlardı.

Türkler Almanlardan cep ve duvar saatleri hediye olarak alıyorlardı.

Bu hediyeler güçlü bir talep doğurunca Galata'ya 1592'den itibaren batılı bir saatçi kolonisi yerleşti.

1705'te saatçi Isaac Rousseau karısını ve çocuğunu Cenova'da bırakıp İstanbul'a yerleşti ve saat parçalarını onarmaya başladı.

İstanbul'da yaklaşık altı yıl kaldı ve geriye döndüğünde oğlu Jean-Jacques Rousseau doğdu.

Batılı diplomatların saraya sunduğu hediyelerin türünde de sonsuz çeşitlilik vardı.

3. Murad'ın annesi Valide Sultan Nurbanu'ya Avrupa'dan getirilen salon köpekleri vardı.

Avrupa monarşilerinde sık rastlanan ama Osmanlı adetlerinde bilinmeyen bir nesne olan Kanuni Sultan Süleyman'ın taç-miğferinin tasarımı Venedik kuyumcularının ve mücevhercilerinin hayal gücüne bırakılmıştı.

Çizimi veziri İbrahim Paşa göndermişti ve eser birçok mirastan esinlenmişti.

Hilalin üzerine oturtulan tuğ Şark menşeliydi; Büyük İskender'in tolgasını anımsatan miğfer antik görünümlüydü; incilerin ve mücevherlerin bolluğu Kutsal Germen İmparatorlarının tacını hatırlatıyordu.

Yüzyıllar boyu Avrupa'ya giden şark halıları için bir geçiş bölgesi olan Anadolu, önemli bir üretim merkezi haline gelmişti.

Gördes Türk halısının ayırt edici özelliği olan simetrik düğüme adını vermişti.

Bergama, Uşak, Ladik, veya Marco Polo'nun 13 yüzyılda "dünyanın en güzel halılarının dokunduğu yer" olarak gösterdiği Konya'da üretilen Anadolu halıları özellikle Venedik'in aracılığı ile Avrupa'yla buluşuyordu.

Avrupa'nın şarka açılan kapısı olarak görülen Venedik Türk halılarının ithalatında önemli bir yet tutuyordu, Türk halıları o dönemde genel bir isimle Şark halısı olarak adlandırılıyordu ve koleksiyon nesnesi olarak da ayrıca önemliydi.

Floransa'da Mediciler Memlük halılarını biriktiriyorlardı.

Fransa Kralı 5. Charles 1380'de öldüğünde yüz kırk üç halıya sahipti ve Orleans dükü olan küçük oğlu Louis 1398'de on iki halı satın almıştı.

17. yüzyıl sonuna kadar halılar ayaklar altında çiğnenmeyecek kadar değerli kabul ediliyorlardı.

Özellikle bayramlar ve şenliklerde sarayların veya zengin konakların cephelerine gerilerek dikey süs eşyası olarak kullanılıyorlardı.

Venedikli ressamın ister portre ister dinsel sahneler söz konusu olsun, eserlerinde sık sık halı motifleri kullanıyorlardı.

Osmanlıların erkek konuklarına çiçek vermeleri sadece kibarlık gereği değil, hiyerarşide üstünde olan bir kişiye güzel kokulu bir demet sunmak iyi bir eğitimin de işaretiydi.

17. ve 18. Yüzyıllara değin geçerli olan bu adetler Türklerin çiçeklere duydukları ölçsüz sevgiyi yansıtıyor.

Osmanlılar Fransızlarınkinden farklı olarak cetvel gibi çizilmemiş, dolambaçlı, düzensiz bahçelerinde çiçek yetiştirirlerdi.

Tam anlamıyla bir Osmanlı çiçeği olan lale kadar itibar görmüş başka bir çiçek yoktur, Türkler laleyi henüz göçebe çoban oldukları bir dönemde, Orta Asya platosunda, Pamir'in kuzeyinde yabancı halde keşfettiler.

Zırhını bir tek kabartma laleyle süsleten ve miğferini mücevherle işlenmiş altın lalelerle taçlandıran Kanuni Sultan Süleyman bu çiçeğe önemli bir itibar kazandırdı.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi toplumlar birlikte var olma kanallarını hep buldular.

Savaşan devletler barışan toplumları şiddete sürüklese de sonunda kazanan çoğunlukla sağduyu oldu.

Çünkü Halklar Kardeşti.

